

AGORA

Institutblad for Klassisk Arkæologi og Oldtid og Middelalder

3

1994

SEPTEMBER

Indhold:

Redaktionelt forord	1
<i>Meddelelser fra institutterne</i>	
Meddelelser	5
<i>Næste semesters undervisning</i>	
Klassisk arkæologi	7
Oldtid og Middelalder.....	9
<i>Alt andet</i>	
Ole Thomsen, <i>Hyldest til en uregerlig filolog</i>	17
Holger Friis Johansen, <i>En sang om Bepi</i>	23
Lars Roesen, <i>Når der kommer en båd med bananer</i>	24
Simon Laursen, <i>Eksamensordningen som næsten et billede af virkeligheden</i>	26
Simon Laursen, <i>Af: Plutark, Om stoikernes selvmodsigelser</i>	33

Under rubrikken Meddelelser fra Institut fra Oldtids- og Middelalderforskning og Institut for Klassisk Arkæologi bringes informationer om institutternes aktiviteter og undervisning. Kun når de er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer, har disse meddelelser officiel karakter.

Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

ISSN 0106 - 2913

AGORA. Institut for klassisk arkæologi og Institut for Oldtids- og Middelalderforskning, Aarhus Universitet. Red.: Institut for Oldtids- og Middelalderf., Nordre Ringgade, bygn. 415, 8000 Århus C. Tlf. 89 42 20 52.

Redaktion: Søren Sørensen, Giuseppe Torresin, Connie Møller, Ittai Gradel, Benedikte Ballund, Jacob Højte, Leif Erik Vaag og Simon Laursen.

Redaktionen ønsker at takke Annette Hoffbeck og Jytte Bisgaard Møller fra det hum. fakultets trykkeri for deres hjælp til fremstillingen af Agora.

Velkomst til de nye studerende

Der er tradition for, at redaktionen i sit septemhernummer byder de nye studerende velkomne til universitetet og giver dem nogle gode ord med på vej ind på deres uddannelse. Der er til gengæld ikke tradition i de senere år for at tage imod så mange - for mange er I, de nye studerende. Redaktionen er ganske vist ikke alene om at tage imod - I vil blive modtaget af studienævn og institut og studenterforening, af SU, kollegiekontorer og allehånde andre instanser, ikke alle lige lette at have med at gøre. Mange af jer er flyttet hjemmefra for at komme til at studere; omstillingen vil vise sig (i hvert fald for de fleste af jer) at blive større end forventet - det gør den erfaringsmæssigt.

Erfaringen er det, der gør forskellen. Man må henvende sig til alle dem, man regner med kan hjælpe en, når problemerne opstår. Der er selvfølgelig 'velkomstkomitéer', rusmodtagende tutorer og andre professionelle behandlere, først og fremmest studievejlederen på hvert af de to institutter, I kommer for at studere ved. Men ofte kan et problem lige så godt eller bedre løses ved at henvende sig til en ældre studerende, der stadig kan huske, hvordan det her med at komme til fremmed by med fremmede mennesker egentlig er, eller til en lærer, der godt nok har glemt det for længst, men da gerne vil hjælpe ... Bare spørge, hvordan dette eller hint praktiske skal gøres - hvor ligger f. eks. skattekontoret eller folkeregistret? Og når man først har overvundet den barriere at henvende sig, viser folk her på stedet sig såmænd helt menneskelige (på godt og ondt ...).

Også det rent faglige er helt menneskeligt, altså på godt og ondt. Noget af det gode ved at studere humanistiske fag er, at meget af det, man laver, giver umiddelbar mening. Tænk på medicinerne, de stakler, der studerer i årevis uden at møde noget, der bare *ligner* lægegerning! Her er man i gang med det 'egentlige' fra første øjeblik - selvom det varer noget, før man synes, man har fod på det. Hvad der vakte ens interesse, er straks for hånden; og interesserer man sig for noget, der ikke lige undervises i, kan man let sætte sig på biblioteket og studere selvstændigt. Men det kan ikke være anderledes, end at noget af det, der skal arbejdes med, må forekomme en - kedeligt. En idéhistoriker ved universitetet, Lars-Henrik Schmidt, har her på det sidste kørt et felttog imod studerende, der ikke vil indrømme, at de finder noget kedeligt. Det er et godt felttog, i den forstand, at man skal være ærlig, ikke bare over for sig selv (hvad der kan være svært nok), men også over for alle

andre (hvad der er langt sværere): hvad man finder kedeligt, er det vel. Men man slipper jo ikke for det af den grund; et vist minimum er altid et krav - fagmanden adskiller sig fra amatøren ved at kunne *også* det kedelige - selvom han selvfølgelig ikke kan forventes ligefrem at svælge i det. Det er interessen, der driver værket - det, der interesserer en, får også tiden. Men det kan gerne være krævende og svært. Man må klart sondre mellem det krævende og det kedelige - det svært forståelige og det kedelige - det tidsrøvende og det kedelige - og mellem et tal af andre ting og - det kedelige. Forresten viser det, man fandt kedeligt først, sig ofte pludselig at være langt det mest spændende.

Det er ikke en oplevelse, man nogensinde kommer af med, at noget er en ørkenvandring for så pludselig at vise sig at have været rejsen til Edens oase. De, der giver op på halvvejen, kommer jo aldrig frem. Med årene bliver man imidlertid mere *erfaren* - man ved, at der er, om ikke just altid et paradys, så dog *noget* ovre på den anden side. Det er dette 'noget', der venter jer forude. Go get it! Der er noget at komme efter.

Men i år kan vi også modtage andre mennesker end de uerfarne. Allerede i sidste nummer af Agora kunne man fra O&M melde, at Patrick Kragelund ville blive tilknyttet instituttet som eksternt finansieret forskningsmedarbejder. Nu er der også kommet en intern: fra 1. 9. tiltræder *Karen Rørby Kristensen* som stipendiat ved instituttet. Karen Rørby er uddannet som historiker med græsk som sidefag fra Odense Universitet; hun har allerede undervist som assistent der i flere perioder og vil sikkert også mest komme til at undervise i historie og samfundsforhold her i Århus. Hendes forskningsområde er Kretas historie og navnlig samfundsforhold i sjette og femte århundrede fvt. - koncentreret omkring Gortynloven, som enkelte medlemmer af redaktionen med sikkerhed ved hun kan tale om i timevis - uafbrudt. Men mon ikke også Utile Dulci fisker hende til et foredrag inden alt for længe.

Til alle disse mennesker vil Agora gerne have lov at sige et stort

VELKOMMEN

Vi bør vel introducere os: Agora er en institutavis; en af de ældste, der har overlevet. Formålet med den er at viderebringe meddelelser fra institutterne, meddelelser opfattet helst så vidt som overhovedet muligt: her er administrative meddelelser og resuméer af de specialer, her skrives, her trykkes gode eksamensopgaver (undertiden med en let omarbejdelse), her slippes galden over ugidelighed og dumhed løs, her protesteres og svares, men her fejres også og omtales - bøger, begivenheder, diverse. Agora er kun et af flere rør, gennem hvilke sådanne ting kan slippe ud. Institutterne som (nu) nær ved hinanden liggende størrelser udgør ideelt set et samtalende kraftcentrum, og Agora ville ikke ønske at være det sted, hvor al kommunikation foregik. Man må tale sammen: ellers er her ingen fag. Fag tvinger samtale med sig, diskussion og kritik og prøvelse af egne standpunkter. Der falder undertiden knubbede ord - kunsten er så at vende disse positivt, bruge dem, prøve deres sandhed. 'De andre' kan jo have ret. Det er set før. Som Epikur, den græske filosof, sagde: 'I en diskussionsglad fælles undersøgelse er det den, der taber, der vinder mest: han lærer jo noget nyt'. Agora er én facet, lidt langsommere og lidt mere 'permanent' end det talte ord, men til gengæld i stand til at nå lidt flere, og fastholde ens tanker til eftertanke. Læs Agora og tænk, tænk og skriv i Agora. Hvis det lykkes, er det værd at have bladet.

I dette nummer af Agora har vi, efter en næsten begivenhedsløs sommer, kun få meddelelser. Der er en præsentation af semesterets undervisning, som ganske vist heller ikke fylder meget (med de store studenteroptag kan det meget snart komme til at ændre sig!), men som dog lover spændende ting - skema er at finde på midtsiderne. Dernæst følger den trykte version af Ole Thomsens fremragende tale til Giuseppe Torresin, vor nylige pensionær, og et par andre bidrag til højtidelighederne - om det nu også er ordet - i forbindelse med hans pensionering. Så et indlæg om, hvordan de nye eksamensordninger måske kan beriges med nye tiltag, en oversættelse af noget af Plutark om stoikerne. Men 'I anledning af' udgår i dette nummer pga. mangel på stof. Er der da virkelig ikke nogen, der har noget at sige i anledning af noget?

I næste nummer af Agora vil der da komme *noget* i den rubrik: for Agora har fået et anmeldelseseksemplar af Gorm Tortzens nye græske begyndergrammatik ΒΑΣΙΣ. Samme Gorm Tortzen er med i de numre af Themata, som udkommer her først/midt på efteråret med foredragene fra fællesugen i foråret.

Og sidst endnu engang et HURRA for de mange nye studerende, og dertil et stort

VELKOMMEN

DEADLINE

for næste nummer:

**MANDAG
10. OKTOBER
1994**

Meddelelser fra institutterne

Meddelelser fra Institut for Klassisk Arkæologi

Ingen meddelelser i dette nummer.

Meddelelser fra Studienævn for Klassisk Arkæologi

Ingen meddelelser i dette nummer.

Meddelelser fra Institut Oldtids- og Middelalderforskning

Ingen meddelelser i dette nummer.

Meddelelser fra Studienævn for de Klassisk Filologiske Fag

Udover det glædelige, at Instituttet i år har fået mindst 30 nye studerende, er der forbavsende lidt at meddele fra SN. Sommeren har været helt uforstyrret, ingen fakultære eller ministerielle tiltag eller forespørgsler eller lignende har forstyrret freden.

Som det sikkert vil være de fleste bekendt, vil der med virkning fra september 1995 træde en ny humanistbekendtgørelse i kraft. Denne vil nødvendiggøre, at der laves nye studieordninger, bl.a. med 3-årig bacheloreksamen, og som et led i forberedelserne til dette har SN på det sidste møde før sommerferien den 6/6 vedtaget at lave et detaljeret spørgeskema, som en gang i efteråret vil blive uddelt ⁽¹⁾ til de enkelte studerende. På dette skema vil der blive stillet forskellige spørgsmål om erfaringer med og meninger om de eksisterende ordninger samt forslag

til eventuelle ændringer, således at SN har så fylldigt et materiale som muligt at gå ud fra, når vi skal afgøre, hvad vi skal bevare, og hvad vi skal ændre. Det, der især interesserer SN ved de forskellige ordninger og prøver, vi har nu, er at finde ud af, om der er et rimeligt forhold mellem anstrengelser og udbytte.

Derudover er der egentlig kun at meddele, at Jette Larsen Persiani, Søren Sørensen og Dorte Wille er blevet genansat som undervisningsassistenter, og at også JÅU-kurset i Retorik og Formidling har fået stor tilslutning og også i det kommende år vil være en vigtig og givtig aktivitet for Instituttet.

Velkommen til et nyt semester!

*P. O. Jastrup
Studeieleder*

¹ Vi ville gerne sende til hver enkelt for at sikre os, at alle får et skema og besvarer det, men for at spare porto vil I ved opslag blive bedt om at hente et skema på sekretariatet.

Efteråret 1994 - Klassisk arkæologi

Introduktionskursus - Helene Hastrup

onsdag 13-15 i studiesamlingen

En introduktion til græsk kunst- og kulturhistorie. Undervisningen foregår som en blanding af øvelser over hovedmonumenter og mere oversigtsmæssige gennemgange. Forelæsninger og fremlæggelse af skriftlige opgaver.

Græsk keramik fra ca. 700 til ca. 500 f.kr. - Lise Hannestad

onsdag 10-12 i studiesamlingen

Forelæsninger, øvelser i beskrivelse og klassifikation, mulighed for skriftlige opgaver. Kurset henvender sig fortrinsvis til studerende på grunduddannelsesniveau. Hovedvægten vil blive lagt på en grundig indføring i attisk sortfigurskeramik. Herudover vil den samtidige korinthiske og lakoniske keramik blive gennemgået.

Græske mønter - Niels Hannestad

tirsdag 13-15 i studiesamlingen

Det græske møntsystem gennemgås i hele dets forløb med udgangspunkt i Antikmuseets samling. Der vil blive lagt vægt på systemets opståen og udbredelse, samt i mindre grad på økonomi. Det er tanken, at de studerende gennem forløbet skal blive fortrolige med materialet. Fortrinsvis overbygningsniveau.

Makedonien - Pia Guldager Bilde

tirsdag 10-12 i studiesamlingen (sidste gang 28. 10)

Øvelser over udvalgte makedonske monumenter.

Der gives et halvt semesters undervisning i ES'94 (samt i FS'95) som forberedelse til instituttekskursion til Makedonien i foråret 1995. Hovedvægten vil i efterårssemestret blive lagt på blomstringstiden i 4. årh. fvt. og den hellenistiske periode. Jeg kunne forestille mig, at vi i løbet af ES'94 gennemarbejder en række vigtige enkeltmonumenter af afgørende betydning for forståelsen

af makedonsk kunst og kultur. I FS'95 ville undervisningen derimod blive bygget topografisk op, således at de afgørende lokaliteter dækkes.

Etruskisk gravkultur - Pia Guldager Bilde

fredag 9-12 i studiesamlingen (sidste gang 28. 10)

Forelæsninger (evt. øvelser). Det er velkendt, at en stor del af vor viden om den etruskiske kultur stammer fra nekropolerne. I løbet af semestret vil vi gennemarbejde relevante eksempler på etruskiske gravskikke og få et indblik i de forskellige monumenttyper. Kurset vil være opbygget kronologisk, således at de fleste af de større centre og deres gravkultur, fra den orientaliserende periode til overgangen til det romerske herredømme, undersøges. Kurset vil således kunne fungere som en generel introduktion til væsentlige aspekter af den etruskiske kultur, samt dennes manifestation i tid og rum.

Antikke fæstningsværker - Niels Hannestad og Ittai Gradel

torsdag 13-15 og fredag 10-12 i studiesamlingen (første gang 27. 10)

Forløbet vil tage sigte på at gennemgå såvel fæstnings-arkitekturen som den militærteknologi, der knytter sig til anlæggene i et udviklingshistorisk perspektiv.

Undervisningen, der vil dække perioden fra klassisk tid til senantikken, vil veksle mellem forelæsninger og øvelser.

Efteråret 1994 - Oldtid og Middelalder

Introducerende undervisning

Introduktion til studiet - Bent Dalgaard Larsen

tirsdag 10-12 i 323/122

Græsk poesi - P. O. Jastrup

mandag 13-15 og onsdag 11-12 i 323/214

Græsk prosa - Erik Ostenfeld

onsdag 9 - 11 i 328/030 og torsdag 9-10 i 323/214

Vi læser uddrag af *Xenofons erindringer om Sokrates (Memorabilia)*. Som tekst anvendes Oxfordudgaven, *Xenophontis Opera Omnia vol. II* (ed. E. C. Marchant), som fås i Stakbogladsen. Til første gang 7/9 forberedes ca. 1 side (bog I kap. 1, paragrafferne 1 - 6).

Latinsk poesi - Simon Laursen

onsdag 13-15 i 323/126, fredag 10-12 i 323/122

Hensigten med kurset er at forbedre læsefærdigheden og introducere til metrik. Vi vil derfor forsøge at læse *meget*. Meget både i mængde og art: i løbet af kursets to semestre håber jeg, at vi kan nå at komme rundt om de centrale klassiske teksttyper (og i hvert fald metra), og dertil nå noget komedie, hvor metrum er noget helt specielt. Dvs., at vi gerne skulle nå at læse både Vergil og Horats samt Plautus foruden Ovid, som vi begynder med.

Jeg har bestilt John Barsby's kommentar til Ovid's 1. bog af *Amores*, og den er kommet i Stakbogladsen. Det er, som enhver kan forvise sig om ved at se bogen i boghandelen eller på biblioteket, en meget hjælpsom bog, der giver både paralleloversættelse, sproglige bemærkninger og en righoldig, fortolkende kommentar/parafrase (ja, se nu selv, hvad det betyder!) Heldigvis har bogen ikke en ordliste: man *skal* jo lære at bruge ordbog.

Fremover vil vi måske bruge fotokopier lidt mere, medmindre vi enes om at anskaffe bøger. Kursets videre forløb vil blive planlagt efter aftale mellem studenterne på kurset og mig.

Latinsk prosa - Bent Dalsgaard Larsen

tirsdag, onsdag og fredag 8-9 i 323/114, torsdag 8-9 i 323/230

Tekstgennemgange

Hellenistisk poesi - Simon Laursen

onsdag 10-12 i 323/214

Kurset er ønsket som, forstår jeg, en introduktion til den hellenistiske poesi, og de første timer vil blive brugt til netop det. Vi vil læse prooimiet til Kallimakhos' *Aitia*, og parallelt hermed det såkaldte 'Poseidippos' *segl*', to tekster, der giver en god indfaldsvinkel til de problemer, denne digtning stiller. Jeg fremlægger kopier af disse tekster på sekretariatet i god tid før semesterstart.

Men tekstmaterialet er langt større, end de fleste forestiller sig. Der er tre 'hoveddigtere', Kallimakhos, Teokrit og Apollonios Rhodios. Teokrits og Apollonios' værker er overleveret ret fyldigt gennem middelalderen og fylder tilsammen, hvad der svarer til to Oxford-bind. Kallimakhos' overlevering er langt mere kompliceret; gennem middelalderen er kommet seks hymner og et betydeligt antal epigrammer, men papyrusfund har givet omfattende fragmenter af hans øvrige produktion - og der kan og skal nok stadig findes mere. Jeg har derfor besluttet mig for at gå ind på navnlig én forfatter, Apollonios Rhodios.

Apollonios Rhodios' eneste overleverede værk er et epos, *Argonautica*, på størrelse med halvdelen af Iliaden eller Odysseen. Det kan vi overhovedet ikke nå at læse på hverken et eller to semestre. Grunden hertil er dobbelt; dels er det - uanset omstændighederne - for meget tekst, dels er hellenistisk digtning utroligt detaljebevidst. Eller sagt med andre ord: der er meget at sige, utroligt meget endda, til selv det mindste ord. Mens man kan og formentlig skal læse meget lange stræk af Homer uden at blive forstyrret af enkelte ord - det er udelukkende fortællingen, der er vigtig - bremses man i læsningen af Apollonios igen og igen af mærkelige ord, uventede detaljer, man ikke ved, hvad man skal stille op med (eller, når ventede detaljer udebliver, kan man være i tvivl om, hvad man skal stille op uden dem), sære ting i det hele taget. Et styrende princip for hellenistisk digtning er netop *anderledeshed*, men da noget kun kan være anderledes, hvis det også minder om det, det er anderledes end, er et styrende princip også *lighed*. De størrelser, den hellenistiske digtning på denne

måde forholder sig til, er først og fremmest den klassiske græske digtning, for Apollonios' vedkommende især den store epik (ikke kun Homer).

Bl. a. fordi dette spørgsmål navnlig interesserer *mig*, vil vi tale en del om, hvad dette forhold implicerer. Er der tale om *afhængighed* eller *stillingtagen*? Er den hellenistiske digtning uselvstændig, mangler den spontaneitet og inspiration og er det derfor, den trækker på Homer? Kunne Apollonios ikke selv finde på noget? Eller anerkender Apollonios Homers prioritet i den forstand, at han ved, at hvad han end siger, vil læseren sammenligne med Homer, og vælger han så ikke snarere at udnytte denne indbyggede sammenligning, styre læserens associationer i retning af det rigtige hos Homer, det, som Apollonios netop selv vil være anderledes end? Eller skal de mange, mange reminiscenser fra Homer og Hesiod og Pseudo-Hesiod, vi stadig kan genkende, ikke opfattes som *bevidste* størrelser, men blot som et bevis på, at en litterær genre konstituerer sig selv, har et bestemt sprog, som læseren identificerer genren med? Disse forslag er alle bragt på banen, vi skal se på dem.

Apollonios' digt handler om *helte*, om argonauterne, der sejlede ud sammen med Jason for at hente det gyldne skind og, som man ved, godt nok kom hjem med det, men som noget mere betydningsfuldt også havde Medea med. Tredje sang (der er fire), hvor Jason møder Medea, plejer at være den tekst, man læser, netop fordi Medea er med, og så fordi der er nogle umådeligt medrivende skildringer af Medeas sindstilstande (passager, hvor Apollonios knytter an til tragedien - selvfølgelig - og ikke epos). Men Medea vil vi ikke møde i denne tekstgennemgang, eller kun som en fjern forventning hos læseren. Vi skal læse første sang især, længe før argonauterne ved, hvor galt det skal gå dem. I første sang er de stadig vældig kry, de fleste af dem; men Jason er en noget mere stille type. Hvad for en slags helt er Jason? Det er andet, meget centralt problem i Apollonios-forskningen, der skal beskæftige os meget.

Vi skal, som nævnt, koncentrere os om første sang af digtet, og værre endnu, på bare 300 vers af dem, episoden, hvor argonauterne ta'r sig en slapper på øen Lemnos, selv om de knap nok er kommet hjemmefra endnu. Men både fordi det er godt at have et overblik over dette særprægede og læseværdige digt i sig selv, og fordi det, der foregår på Lemnos, har gyselige perspektiver dybt ind i digtet som helhed, skal vi også have et overblik over helheden. Noget af dette skal foregå ved, at 'Onkel Simon fortæller', men

første sang skal vi af gode grunde arbejde lidt tættere med, før vi synker ned ⁽¹⁾ i Lemnos-episoden; ganske vist vil det (som sædvanlig) mest være mig, der taler i denne fase, men vi skal have teksten med. På den måde håber jeg at kunne komme lidt ind på, hvordan man kan arbejde med tekstens længere narrative strukturer, et tredje vigtigt tema i nyere Apollonios-forskning. Traditionelt er teksten blevet set som et kompleks af enkeltstående episoder, og da dette ikke helt kan benægtes, og ikke helt bekræftes, vil vi se på, hvordan teksten så skal beskrives, som struktur.

Altså: vi bevæger os fra den hellenistiske litterære scene gennem et overblik over Apollonios' tekst med opmærksomheden rettet på digtets fortællestruktur ned til første sang som helhed, før vi synker på plads i en længere (over halvdelen af en sang af Homer, 300 vers!) passage, Lemnos-episoden, som vi analyserer nøjere.

Som tekststudgave har jeg i Stakbogladen bestilt Francis Vian's Budétekst; i bindet er både første og anden sang, så selv om bogen ikke er gratis (en tre hundrede kroner), får man dog det halve forfatterskab (og slipper endda for prinsessen (Medea)), og bogen har den fordel at være ret godt forsynet med anmærkninger og indledning. Ingen vove at indvende, at det er på fransk! Teksten er mere konservativ og helt sikkert mere pålidelig end Hermann Fränkels mere kreative Oxford-tekst, som jeg ikke har bestilt, men som Stakladen til gengæld som en særlig service har bestilt hjem på eget initiativ. Budé-teksten skulle være på vej, i skrivende stund (medio august) er kun Oxford-teksten kommet. Dertil har jeg bestilt en relativt billig italiensk tekststudgave ved Guido Paduano og Massimo Fusillo, der rummer hele værket med mange interessante noter og en paralleloversættelse til italiensk. Her tolereres den indvending, at den er på italiensk - men prøv alligevel at købe den, om ikke for andet, så fordi i så har hele teksten, selv om der ikke er tekstkritisk apparat. Paduano og Fusillo er 'moderne' læsere af Apollonios, mens Vian er mere traditionel i sine noter.

Vian og Fränkel er to af de store gamle mænd i Apollonios-forskningen. Fränkels '*Noten zu den Argonautika des Apollonios*', der ikke er en kommentar, men netop kun spredte noter, vil vi skulle bruge meget, især fordi der ikke rigtig er gode kommentarer til første sang i øvrigt (den af A. Ardizzoni fra 1967 er ikke god). Men ellers er litteraturen i hastig vækst (jvf. sidste nummer af *Agora*, ss. 48 - 50). I slutningen af august er der et seminar i Groningen, det andet af slagsen, om hellenistisk litteratur. Det første var for et par

¹ Metaforen er, som man vil få at se, valgt med omhu.

år siden og handlede om Kallimakhos, det i år er om Teokrit. Om to år er det vist Apollonios' tur. Man har sendt teksten af foredragene ud til de tilmeldte, og jeg har siddet de sidste dage og skimlæst dem - de er meget inspirerende, ikke mindst fordi de er inspirerede af en fornemmelse af at skabe nye spor i antik-forskningen. Forskningen i hellenistisk litteratur er prøvende, eksperimentel måske ligefrem, i disse år, og det er spændende at læse. Desværre kan jeg ikke deltage i kurset i Groningen, skønt jeg er tilmeldt; i de selvsamme dage er jeg af alle myndigheder kommanderet på kursus i universitetspædagogik i Ebeltoft. Jeg skal bl. a. lære at tilrettelægge et kursus, så måske er de foregående sider omsonst.

Det bliver studenterne, der skal tage stilling til, om det har hjulpet, eller om jeg hellere skulle være taget til Groningen.

Plutarks Aleksanderbiografi - Poul Ole Jastrup

fredag 10-12 i 323/214.

Da det desværre er umuligt at læse hele skriftet på et semester, og da den sidste del er betydeligt mere spændende end den første, har jeg lavet en plan for, hvad vi skal læse i de enkelte timer. Denne plan er endt med at blive ret så ambitiøs, ca. 3 sider pr. gang, og det skyldes først og fremmest, at der i teksten er så mange prægtige historier, som det ville være synd at springe over. Dertil kommer, at udbuddet af græsk tekst i dette semester jo ikke ligefrem er imponerende stort, men at der til en vis grad kan kompenseres for det, ved at dette forløb bliver et, hvor deltagerne får læst en hel del tekst og evt. på anden vis bliver aktiverede.

Selvom Plutark efter sin levetid er "efterklassisk", er han i enhver henseende, også eksamenspensumsmæssigt, en fuldblods "klassiker", der kan opgives til såvel GU- som OB-eksaminer. Han skriver et flot græsk med præcise og velordnede perioder, på sin vis mere stramt komponerede end hos prosaforfatterne fra 4. årh. I begyndelsen vil han nok forekomme svær og måske noget tung, men med lidt tilvænning vil I uden tvivl sætte pris på netop den omhyggelige periodeopbygning, som gør, at meningen som regel er ret klar. Plutarks ordforråd er stort, og vel findes ordene i LSJ, men I vil hurtigt gøre den iagttagelse, at LSJ ikke noterer alle betydningsnuancer hos Plutark med samme omhu som for de "rigtige" klassiske forfatters vedkommende, og man er til en vis grad henvist til gæt ud fra konteksten, men det er vilkårene for læsning af efterklassiske forfattere, og det har den fordel, at man til en vis grad kan blive helbredt for den udmarvende sygdom, som hedder

lexiconitis, som ytrer sig ved, at patienten ikke tør tage stilling til en sætnings mening uden at have slået selv velkendte eller gennemskuelige ord op i en ordbog.

Vi vil næppe hver gang kunne nå at oversætte og kommentere hele det tekststykke, som efter planen vil være på dagsordenen, som almindelig "klasseøvelse". Jeg forestiller mig, at deltagerne for en del af tekstens vedkommende på skift får som opgave at fremlægge – oversætte eller parafrasere og kommentere – bestemte afsnit (som alle andre dog forudsættes også at have læst). Det vil også være en træning i at præsentere en tekst til den mundtlige eksamen. Andre dele vil jeg selv gennemgå, men planen skal holdes!

Plutarks væsentligste kvalitet som forfatter af biografier er, at han er en god fortæller. Hos ham finder man en herlig række af den slags anekdoter med *facta et dicta memorabilia*, som ikke mindst den efterklassiske litteratur er så rig på. I Aleksanderbiografien drejer det sig ikke mindst om pinlige optrin ved vilde symposier, som makedonerne frem for nogen hengav sig til. Derimod er Plutarks skildring af den krigeriske side af Aleksanders karriere ikke noget særligt, og det vedgår Plutark selv i indledningskapitlet, som er interessant, fordi han dér tydeligere end noget andet sted markerer, hvad der er forskellen mellem hans biografier og almindelig historieskrivning. Jeg har derfor i mit udvalg stort set sprunget krigshistorien over og taget de afsnit, hvor der skildres dramatiske eller fornøjelige optrin, samt de afsnit, hvor Plutark giver en sammenfattende vurdering af biografiens hovedperson.

Planen kan afhentes på sekretariatet sammen med kopier af de første kapitler af skriftet. Som det fremgår af samme plan, er det absolut nødvendigt, at deltagerne har læst kapitel 1 og 2 til første gang, fredag den 9. september kl. 10 i 323/214 (vær dog opmærksomme på mulige og ikke usandsynlige ændringer i timeplanen!).

Catul - Ole Thomsen

tirsdag 13-15 i 323/222

Cicero De finibus - Bent Dalsgaard Larsen

torsdag 10-12 i 323/118

Stil og version

Latinsk stil I - P. O. Jastrup

torsdag 13-15 i 323/214

Latinsk stil II - P. O. Jastrup

tirsdag 12-13 i 323/222

Begynderundervisning (GSK)

Begynderkursus i græsk - Jette Larsen Persiani

mandag 9-11 i 323/114, tirsdag 9-10 i 323/122, onsdag 9-10 i 323/114, torsdag 9-10 i 323/230 og fredag 9-10 i 323/114

Begynderkursus i latin - Søren Sørensen

mandag 16-18, tirsdag og onsdag 16-17 i 323/114, torsdag 16-18 i 323/122

Særtryk i masser og mængder - og gratis!

I forbindelse med O&M's flytning har redaktionen ryddet op i sine - i øvrigt forbløffende mange - arkiver og lagre. Denne oprydning har afsløret, at vi har betydelige restoplæg af både *Agora* og dets forgænger, *Vox Populi*, og at vi har en hel del særtryk af forskellig art - dels fra gamle fællesuger, dels fra forskellige foredrag, dels fra gamle numre af avisen.

Det følgende er en liste over *nogle* af disse særtryk. Der er flere, og man er velkommen til at kigge op på redaktionens nu forenede lager (Simon Laursens kontor, 415/306), for at se på tingene. Der er en rimelig sandsynlighed for at træffe nogen dér tirsdage fra 11 til 12 og fredage fra 13 til 14, men ellers prøv igen, eller fang lagerforvalteren på gangen - efter sigende bider han ikke.

Bent B. Mortensen, *Ødipus og Folklore* (om folkloristen V. Propps fortolkning af Ødipusmyten).

Karsten Friis Johansen, *Reflexioner over hermeneutik og klassisk filologi* (om Hans-Georg Gadamer; foredrag holdt i Utile Dulci i 1977).

Thomas Bredsdorff, *Dødsmærke eller pejlemærke - Ewald og Antikken* (foredrag holdt ved temauge i København om 'Antikken i Danmark').

Kirsten Holm Nielsen, *Spanien i oldtiden - en bibliografi* (nydeligt bundet ind som en lille bog. Bibliografien er fra 1983, og ifl. forfatteren nok lidt forældet efterhånden).

Børge Fruelund Jensen, *Udviklinger i den bukoliske digtning fra senantikken til renaissance* (med en indholdsfortegnelse og en tekstsamling - et utroligt nyttigt lille arbejde).

Arnaldo Momigliano, *Spilleregler for studiet af antikkens historie* (oversat af Simon Laursen).

Nogle bibliografiske anvisninger om hellenisme og kallimakæisk poetik

Oversættelser på prosa af *Kallimachos' Aitia*, prologen, samt *epigrammer* mm. af *Choirilos fra Samos, Callimachos, Asclepiades, Antipater fra Sidon, Leonidas, Antiphanes, Philippos* samt *Catullus*.

Oversættelser på vers af nogle *Idyller af Teokrit* (I og IV oversat af Sigurd Mülller, II af Otto Gelsted og VII af Simon Meisling).

Oversættelser af nogle *Hyrdedigte af Vergil* (I og V oversat af Johannes Loft, X oversat af Simon Meisling).

Hyldest til en uregerlig filolog

Tale holdt af institutleder *Ole Thomsen* ved receptionen for Giuseppe Torresin den 21. juni.

I små tyve år har Institut for Oldtids- og Middelalderforskning haft til huse i bygning 323 ovre ved Nørrebrogade; det var i december '75, vi flyttede derover - og flytningen blev for resten forestået af "amanuensis Giuseppe Torresin".

Det var gode lokaler, og vi var glade for naboskabet med Historie, så for vores skyld kunne vi godt være blevet boende. Men her på vej mod år 2000 vandrer mange institutter - som led i en højere plan, må man tro. For O&M's vedkommende er planen klar nok: Vi skulle igen være naboer til Klassisk Arkæologi, og på lidt længere sigt følger Historie efter. Så er de historiske fag forenet - men sandelig med en omkostning, den nemlig at vi må undvære Teologi i det umiddelbare nabolag.

For vort instituts vedkommende er der tale om, at vi stort set vender tilbage til det sted, vi fraflyttede for tyve år siden. Og den nostalgiske institutleder blev ganske og aldeles vundet for flytteprojektet, da han under en besigtigelse af lokalerna herovre opdagede, at nok var meget forandret, men herretoilettet på 3. sal henstår, som han fandt det i sit immatrikulationsår 1965 - en veritabel mindestue for tressernes famlende russer. Jeg går ud fra, at det samme gælder dametoilettet på 2. sal, men derom kan jeg kun gisne!

Nu var altså institutlederen vundet for sagen, men hans kolleger er ikke nostalgikere, og der var mange forbehold lige til det sidste. Endnu da vi *var* flyttet, i begyndelsen af maj, modtog jeg dette brev:

Til Ole

Vi er allesammen for tiden optaget af den særlige danske lyst, der hedder at brokke sig - jeg selv inklusive. Du må undskylde mig min noget dum-smarte bemærkning om udsigten fra 212 - det er vel ikke for udsigtens skyld, nogen sidder hér!

Med venlig hilsen,

Søren

Den slags hilsner får man for få af!

Flytningen har været diskuteret gennem et par år, og en del forudsætninger har forskubbet sig i løbet af den tid. Men resultatet har overbevist de fleste, ja vistnok alle, indbefattet instituttets studenter. Der er nemlig ingen tvivl om, at vort nuværende bibliotek er rummeligere og smukkere end det gamle. Og fællesrummet - Stue og Køkken - er et ganske betydeligt fremskridt.

Også for sekretariatet gælder, at det er både rummeligere og smukkere end det i bygn. 323. Lærerkontorerne er ikke ens og ligger ikke på rad og række, men vore erfaringer gennem det første par måneder med kontorer anbragt to og to er vist ikke så dårlige endda.

Jeg tror, vi får det godt her i det, som et tænksomt menneske for nylig kaldte "Aarhus Universitets historiske og æstetiske centrum".

Det er en større historie at flytte et institut - men en dejlig håndgribelig opgave. Vi har modtaget hjælp fra mange sider og fået mange gode flytte-kammeratskaber. Jeg vil fremhæve Kold fra Teknisk Forvaltning, hvis munterhed er stor og også bryder igennem i forhandlinger om lofter og gulve og reolmeter og energisparelamper. Humør og hjælpsomhed har også præget samarbejdet med Bent Hansen, med vagtmester Madsen, med alle portnerne og med rengøringspersonalet. Det vil jeg gerne takke for på instituttets vegne - og forresten da også på mine egne.

Det kræver uhyre megen planlægning at flytte et større institutbibliotek, og min kollega Bent Dalsgaard Larsens indsats hermed har været uforlignelig. Dalsgaard Larsen er under selve flytningen blevet bistået af mange studenter, blandt hvem der er grund til at fremhæve Anne Granum-Jensen og Benedikte Ballund for en helt ekstraordinær indsats.

Sidst, men ikke mindst vil jeg takke instituttets sekretær Grete Flarup for et godt makkerskab om dette projekt som om andre.

Institutflytninger er trods alt ikke hyppigere end, at de fleste institutledere er rene amatører på feltet - jeg er vis på, at jeg har trukket store veksler på Teknisk Forvaltnings og andres tålmodighed. Og hvor skal vi, der lige har prøvet at flytte og dermed forhåbentlig samlet en del erfaringer, gå hen med dem, så jobbet forhåbentlig kan lettes lidt for de mange kolleger, der i løbet af de næste år skal igennem det samme? Det spørgsmål ved jeg, at Fakultetet vil se nærmere på.

Så vidt jeg kan overskue, ér alle O&M's medarbejdere fulgt med herover! Det har man grund til at være taknemmelig for som leder for et kollegium, der grumme nødigt vil ledes. Ideologisk og karaktermæssigt spænder O&M's kollegium vidt; men der er trods mange slags uenighed omfattende enighed om at se med den største skepsis på tilpassede mennesker. Selve det filologiske rummer vist i sig en utilpassethed, måske ligefrem en utilpashed. På dén måde bliver hyggen ved dette institut aldrig utilbørlig stor - hvad der ikke behøver at være uhyggeligt.

Den mest uregerlige republikaner af alle er Bepi, Bepi der hos danskerne aldrig har forsonet sig med hyggekulten, ligesom han hos danskerne er utilpas ved den næsten universelle monarkisme: Han finder, at monarkismen kommer af en upassende *taknemmelighed* mod foresatte. Han mener faktisk, at pietet og politik bør holdes grundigt adskilt. Nu taler efterhånden alle med to tunger om den herskende universitetslov: Man er selvfølgelig imod hierarkiseringen og de lange tøjler til stærke ledere, men nyder på den anden side at være fri, fri for de såkaldt endeløse diskussioner i den gamle styrelseslovs flade demokratiske struktur. Der er i det mindste én undtagelse fra denne udbredte tvetungethed, nemlig Bepi Torresin. Han taler med én tunge. Han *savner* af hjertet institutrådsmøder, som han under den gamle lov ikke kunne få nok af. Når det led ad julen til, og vi på O&M kunne se tilbage på et år med mindst en halv snes institutrådsmøder af en varighed på 3-4 timer hver, var det ikke julefred der åndede ud af Bepi, men dybtfølt frustration over, at bestyreren havde snydt instituttet for op til flere institutrådsmøder, af hvilken grund der ikke *for alvor* var blevet diskuteret, besluttet og igangsat. Specielt omkring juletid gjorde bestyrere klogt i ikke at tirre Bepi; for han så i enhver bestyrer en monark i forklædning.

Under de nuværende restaurative, ja reaktionære styrelsestilstande, hvor der slet ingen institutrådsmøder er, er hans utilpashed udstrakt til at vare hele året ... Og det har dit institut og dit fakultet grund til at være dig taknemmelige for. Lad os så håbe, de er det! Blandt de mange vældige spændinger, som presser din natur indfra og som den *so oder so* må holde sammen på, vil jeg kommentere to, en smuk og en mindre smuk. Først den sidste! Du er af princip utryg ved foresatte - ved enhver foresat -, du hader monarker, kort sagt: du er en tyrandræber, en *tyrannoktónos*. Alle der kender dig, ved, at denne heroiske begrebsverden er en, *du gamle partisan fra Alpernes dale* kan ånde i.

Jovel, du afskyr monarker, men kan mageligt finde på selv at te dig som en, en af de absolutte. Det var ét af paradokserne.

Nu til den smukke spænding i din karakter - den karakter om hvilken det altså ikke uden videre er rimeligt af dig at hævde, at den er frygtelig: "Jeg har en frugtelig karaktær". I grunden finder du vel hygge u-filologisk, så sandt som du om nogen er filologisk sindet og det filologiske gemyt er et, der finder fejl og ser problemer, aner bagtanker og hemmelige dagsordener og vil holde tolkningen og diskussionen åben. Bepi næse er en filologisk næse, og jo mere noget vil fremtræde som idyl, jo mere lugter hans filologiske næse, at *her stikker noget under*. Og nu til paradoks nummer to: Du kan ikke lide hygge, men er selv det mest generøse, gæstfri, ja hyggelige menneske, man kan forestille sig. Der *kan* komme ro omkring dig, skønt du også som vært er trippende hyperaktiv.

Der er et billede, som vores instituts studenter langt ind i næste årtusind vil bære med af dig: Til "Utile Dulci"'s årlige julefest danser du på de for dig så karakteristiske lette fjed hele raden af spisende gæster rundt, og bagfra propper du os alle med medister og grønlankål - og nogle timer længere henne i bakkanalet med franske kartofler. Alle som en skal vi bispises af Bepi. Hvad ligger der mon egentlig i det? Hvad driver dig, mand? Folk kan i alt fald godt lide det. Og *alle* bliver fodret med langkål, også den bestyrer der samme morgen var blevet trakteret med et møgfald af republikaneren i julestemning.

Årti efter årti har du været fakultetets måske mest tilstedeværende lærer. Kl. 19, kl. 20 - Bepi var på sit kontor, eller mere typisk: Kontordøren stod åben, og du sad et eller andet sted på O&M's enemærker og vejledte diskuterende og diskuterede vejledende, du ufattelig gavmilde vejleder. Jeg behøver ikke udbrede mig om, at det er et tab for et institut, at en sådan medarbejder skal gå af. Bare fordi du fylder 70.

Min tale skal prøve at holde sammen på to emner: flytningen og fødselsdagsbarnet.

Fakultetet kunne tackle sine flytninger noget bedre, har jeg antydet. Og jeg vil mere end antyde, at fakultetet kunne have brugt dette fødselsdagsbarn mere og bedre. Hvem har nærlæst hvert eneste brev fra fakultetet med større omhu end Bepi, og hvem har gennem årtier underkastet samtlige ministerielle cirkulærer en så grundig filologisk fortolkning som han? Tit og ofte fandt vi det i første omgang misforstået, hvad du havde fået ud af skrivelserne ("Manden er jo ikke sproget mægtig"); men i anden, tredje eller fjerde omgang bredte der sig dog en erkendelse af, at det var nogle

produktive og oplysende misforståelser, du leverede. Misforståelse på ét plan, forståelse på et andet. Sådan er det med Bepis skæve vinkler. De har taget tid, megen tid, men gavnet dit institut.

Og hvem har brændt så stærkt for sit instituts, sit fakultets og sit universitets omdømme i offentligheden? Bepi er kosmopolit og har lagt et stort arbejde i udvekslingen af studenter mellem Danmark og Italien og Italien og Danmark; men denne kosmopolit og glødende europæer er fuld af afvisning over for disse års megen automatiske snak om "internationalisering" og betoner utrætteligt den rolle, dansk humanistisk forskning bør spille i den danske offentlighed, og det med dansksprogede publikationer. Du er militant humanist, Bepi, aldrig lunken, aldrig tør og med et dejligt håndgribeligt engagement i dine medmennesker: ingen kærestesorg og ingen sygdom undgår din omsorg. Her ligner din livsledsagerske Annemarie dig.

Institutionen har ikke haft bud efter denne medarbejders potentiale nær så tit, som der er potentiale til. Sagt ligeud: Fakultetet har gennem årene ikke kunnet vise samme storsind over for Bepis særegne dansk som det, vor københavnske kollega Johnny Christensen for nylig udtrykte: "Når alt kommer til alt, er Bepis sprog da ikke vanskeligere end så mange andre af de dialekter, der tales i Jylland." Nu kritiserer jeg fakultetet; men hvis dit institut havde formået at forholde sig objektivt til dig og havde kunnet bekvemme sig til i enighed at pege på dig, havde fakultetet nu nok besluttet sig for at gøre mere brug af dig. Så kritikken skal i grunden rettes indand.

Der har været en sprogbarriere omkring dig, Bepi. Den er en af de vigtige kendsgerninger i dit liv på dette åh så "internationale" universitet. Han kunne da for søren tage og gøre noget ved det - sådan har man gennem årene mere end én gang sagt til sig selv. Men spørgsmålet er, om en Bepi som talte perfekt dansk, en Bepi der var som en fisk i det danske vand, og var tilpasset og helt igennem virkelighedskompetent, om en sådan Bepi ville være Bepi. Sprogbarrieren har utvivlsomt marginaliseret dig noget og givet dig en vis følelse af at være miskendt; men er det ikke netop fra dén position, dit skarpsyn og dine skærende, skæve vinkler kommer? Og hvad med al din overstrømmende non-verbale elskelighed; er det ikke just bag sprogmuren, disse indtagende planter stortrives? Og endelig, det mindeværdige, Bepi-anekdoterne, som spreder sådan en glans om dit navn; bæres ikke mindst halvdelen af anekdoterne oppe af din særlige dialekt? "Se hvilke finesser!"

Det tanke-eksperiment kan man altså opstille: Om en sprogligt og på anden vis *tilpasset* Bepi ikke ville have haft mindre skarpsyn, mindre elskelighed og mindre anekdote-stof i sig. I så fald gør vi klogt i at affinde os med hans dialekt.

Da jeg for et par år siden, under indtryk af de alvorlige rystelser, dit helbred havde været udsat for, drøftede fakultetets seniorpolitik med dig, fremkom du med mange bemærkninger af faglig og økonomisk art, og så faldt disse mindeværdige ord: "Jeg ser ikke mig selv som pensionær."

Derved blev det. Havde du nu sagt "pensionist" som alle vi andre, havde din bestyrer nok fremturet. Men her strakte han våben. -

Kære Bepi, nu *skal* du være pensionist. Men jeg er glad for, at fakultetet yder dig den påskønnelse af dit virke, at du kan blive boende på dit kontor i det mindste endnu et år. Og gid det så må strømme fra "pensionæren" dernede på 0. etage med afhandlinger, artikler og læserbreve. Og gid desuden dit vældige talent for at rejse må fejre nye triumfer.

Let, det har du ikke været. Du har faktisk været en pind til dine næres ligkiste.

Men takket være dig bliver vi lagt rigere i kisten, når den tid kommer.

For dette gamle institut i dets nye omgivelser og for instituttets ældste og mest sprællevende medarbejder vil jeg slutte med at udtale det ønske, at de må leve, vokse og blomstre:

vivant, crescant, floreant!

En sang om Bepi

af Holger Friis Johansen

Mel.: Nu er det stille

Nu blir her stille, han har os forladt,
Bepi, den gamle urostifter.
På instituttet er det bare nat,
når han til pensioneret lektor skifter.
Minder fra lange tider står
i vor erindring, når han går.

Skal vi da aldrig mere høre på
den dialekt, som han alene nemmer?
Skal vi da aldrig mere se ham gå
rundt og skumme, når noget ikke stemmer?
Kedelig blir man her og slap,
studenter, lærere og TAP.

Bortset fra ét barbarisk land i vest
kendte han alle folk og deres skikke,
sprog, politik - til frokost var han bedst:
Tiden gik, men vi kedede os ikke.
Det var en gnomisk aorist:
Det sker igen, ja ganske vist!

Bepi har øst af dybe kilders væld,
hjælper enhver, og af og til korrekser.
Den, der er sidst for Bepi, er ham selv,
og han fylder os alle med komplekser.
Herske er godt, men tjene bedst:
Han har fortjent en rigtig fest!

Når der kommer en båd med bananer

Ny version i anledning af Bepi Torresins 70-årsdag.

af Lars Roesen

Mel.: Når der kommer en båd med bananer

O & M kan være trist,
trægt og sløvt og uden gnist,
uden liv og uden ånd,
uden kæmpehånd.

Ingen ictus, ingen vin,
ingen pasta "Torresin",
ingen hvidløg og Homer
- der slet intet sker!

Men når der kommer en venetianer,
så har vi glemt alle sorger og savn,
for vi elsker ham mer' end bananer,
og hengivne vi nævner hans navn.

Ham vil vi hylde, den ur-bepianer,
fordi han bliver septuagenar',
for når der kommer en venetianer,
så råber hver en bepianer hurra!

Et par redaktionelle bemærkninger om de ovenstående tekster.

Den 6. juli fyldte Giuseppe Torresin 70 år og blev derfor pensioneret; men allerede den 18. juni afholdt Utile Dulci sin galla-fest for Bepi. Holger Friis Johansens sang blev skrevet til og også, omend ikke uden forhindringer, sunget den aften, og den dybt rørte fødselar foreslog i sin takketale at følge den vistnok i nogle håndskrifter overleverede læsemåde 'Bortset fra det barbarisk' land i vest' - men sagen er stadig under diskussion. I samme takketale udnyttede samme fødselar sit kroniske forspring til minder fra Utile Dulcis lange historie, men kunne kun vagt huske fester, hvor traktementet havde været som ved hans egen fest - og dengang til foreningens totale ruin! Særligt savnede han ellers sangen 'Når der kommer en båd med bananer,' der engang havde været fast punkt på festernes dagsorden. Festen varede så længe, at de fleste har glemt, hvornår den sluttede, hvis de overhovedet var vågne på det tidspunkt. Alt i de bedste traditioner.

21. juni holdt O&M så sin kombinerede reception for indflytningen i de nye lokaler og pensioneringen af Bepi. Foran et publikum bestående af Bepis gamle og nye bekendte i næsten hundredvis holdt først rektor og så dekanen lange taler om, hvor meget der flyttes rundt på alle institutter og fakulteter for tiden; derefter holdt Ole Thomsen den ovenfor gengivne tale og man afsang Lars Roesens sang, der jo aldeles ikke uden grund er skrevet på dén melodi. Det store Bepianske rejselegat, der i en fabelagtig slutspurt havde nået 15000 kr., blev med det indstændige forlangende, at modtageren snarest skulle forføje sig til Tyrkiet for pengene (hvad han ikke har gjort endnu), overrakt af Preben Steen Sørensen, og endelig holdt fødselaren endnu en takketale til alle og navnlig til de studerende, som han meget insisterede på havde holdt ham i live og ung i alle disse mange år. Derefter inviterede han alle til reception hjemme hos sig selv, og festen fortsatte til ud på de lyse timer. Tror referenten nok.

Eksamensordningen som næsten et billede af virkeligheden

af Simon Laursen

Vi skal, på grund af den nye humanistbekendtgørelse, til at lave ny eksamensordning. Vi har lov til at håbe, på én måde, at det bliver den sidste vi skal lave i lang tid, for det er ikke godt at have studerende, der studerer efter en tre-fire forskellige systemer. Og det har vi vistnok nu. Omvendt kan vi håbe på, at vi *skal* lave om igen snart. For det system, der er lagt op til, er ikke ubetinget godt. Tanken er, at alle får en indledende treårig uddannelse, som består af et eller to fag, og som gør dem til 'bachelor'. Bacheloreksamen er adgangsgivende til det næste niveau, som er enten en magisteruddannelse i, grundlæggende, ét fag, eller en kandidatuddannelse i (forhåbentlig da) højst de to fag, som man er blevet bachelor i. Magisteruddannelsen er en overbygning på tre år (seks år i alt), kandidatuddannelsen er på to (fem år i alt). Ikke nær alle fag får lov til at oprette 'magisteruddannelser', men der er gode grunde til at håbe på, at både klassisk arkæologi og klassisk filologi får lov - for de fag, der får lov, er de 'museale' og de sammenlignende filologier. På den måde kan vi måske snige os til at få det ekstra års modningstid, som vi har klaget sådan over at have mistet. Det er ikke helt problemløst, men i det store og hele er det nok at foretrække, hvis vi vælger at have en magisteruddannelse (man kan muligvis ikke have både-og). Det vigtigste argument imod er vist nok, at evt. Ph.D.-studerende, der har en magistereksamen, kun får to år til Ph.D.'en, mens folk med en candidateksamen får tre. Men så mange Ph.D.'ere regner da i hvert fald jeg ikke med, at vi får. Men der skal altså laves nye eksamensordninger, og de kan ikke ret let bare kalkeres over fra de gamle, for strukturen med to fag i bacheloreksamen er ret løs - som ministeriet lægger det op, kan man kombinere ret frit, hvad der ikke nødvendigvis er let med eksamensordninger som dem, vi har på O&M (fra nu af taler jeg, i praktiske spørgsmål i hvert fald, kun om de *filologiske* ordninger). Med de store monolitiske mundtlige eksamener skal der udformes ret nøje regler for, hvordan de kan passes ind i andre fag. Men det er ikke en uovervindelig forhindring, og jeg mener, vi bør fastholde vore store mundtlige eksamener, som jo er de dominerende størrelser i vor faglige virkelighed. Der er altid blevet lagt mere vægt på tekstgennemgangene, der fører op til de mundtlige eksamener, end på noget som helst andet forløb, stileforløbene (der uproblematisk

kan fortsætte) inklusive. Og det mener jeg altså, vi bør fastholde. Filologer arbejder med *tekster*, og disse tekster skal ses i *sammenhænge*, som bedst kommer frem ved et vist autonomt kaotisk arbejde, da sammenhæng langt hen ad vejen er et personligt anliggende. Det må være den enkelte, der bestemmer, hvordan han vil kombinere tekster, han vil opgive til eksamen; det kan ikke være lærerernes opgave igennem deres undervisning. Vore tekstgenemgange bør således forblive 'eksemplariske' i den forstand, at de kun er ét bud på, hvordan man kan læse de læste tekster; det bliver noget sværere, når man efter endt semester skal aflægge en deleksamen i netop det tekstkompleks, der er gennemgået. Og når på den måde tekstkompleks på tekstkompleks absolveres ved eksamen, tabes det krav til tankevirkosomhed, der ligger i, at man i et stort, afsluttende pensum skal samle sine tekster i forhold til hinanden, udfylde huller og reflektere over, hvordan tekstmassen er struktureret. Grundlæggende giver de store, afsluttende eksamener *overblik*, og det er en dyd, vi ikke bør opgive.

Der er, som jeg ser det, mindst tre principper, arbejdet med eksamensordninger i almindelighed, og vores i særdeleshed, bør respektere.

Det *første* er det, der ligger til grund for den ovenfor fremførte tanke, og som altså vedrører ikke så meget eksamensformen som selve fagets *indhold*. Ethvert fag har et stofområde, der er underlagt strukturerende principper. Disse strukturerende principper er i en vis forstand faget, og det er dem, den studerende i faget skal føres frem til at se. I vore fag er de strukturerende principper især sprogene og tidsrummet, og især bestemmelsen af tidsrummet er underlagt spørgsmål om, hvordan den virkelighed vi har med at gøre udvikler sig. Det er ikke helt uden grund, at vi siger, at vi arbejder med antikke *bystater* - for det er kendetegnende for både det græske og det romerske, at folk bor i byer, der i vid udstrækning er selvstyrende, selv i perioder med overordnede imperier. Men der er også andre faktorer, der binder sammen her, såsom litterære gener osv., der enten ikke findes på andre tidspunkter eller er helt anderledes artede. Interesserede kan finde nogle af disse tanker udbredt i en anden kontekst i Giuseppe Torresins betragtninger om oldtidens enhed i Agora 1993-4 og 1994-1. Oldtiden er en enhed, fordi den taler med sig selv; og vi studerer især i oplæringen af nye fagfolk, af de studerende i faget, navnlig de tekster, hvor denne enetale kan iagttages, dem fra de klassiske perioder. Forskningsmæssigt kan man studere hvad som helst: det er imidlertid vigtigt

at erkende, at der er tekster, der er mere strukturerende end andre. Bruger man ordet 'klassiske' om sådanne tekster, skal man gøre sig klart, at det ikke nødvendigvis betyder, at de er bedre eller mere interessante end andre, bare at de har haft en bestemt historisk rolle at spille (der selvfølgelig bevidner, at mange mennesker har fundet dem gode).

Der er også metodiske dimensioner af dette princip; selvfølgelig findes der metoder, der er strengt filologiske. Men de er færre, end man tror, og de kan ikke sondre *klassisk* filologi ud fra *andre* filologier. Derudover giver det en betydelig metodisk frihed, at faget kun forlanger, at de anvendte tekster er på et af to sprog og fra en nærmere angivelig periode (ca. 800 fvt. til ca. 500 evt.).

Det mindstekrav til faglig tilegnelse, en eksamensordning må stille, er, at den studerende har god indsigt i, hvad dets strukturerende principper i denne forstand består i, og hvordan de udmønter sig i praksis. Det er netop derfor, at jeg mener, de store og helt sikkert svære og uoverskuelige eksamener er uundværlige. Det uoverskuelige ved dem tvinger folk til at stræbe efter overblik.

Dette krav til indsigt i fagets ideelle interne struktur modereres, men ikke særlig meget, af et andet, der ikke har en egentlig faglig valør, men som har med de færdige kandidaters erhvervsduelighed at gøre. Vi må uddanne (og udbyde undervisning til) vore studenter i de ting, de efter al sandsynlighed får brug for i deres efterfølgende erhverv. Dvs., igen, at de 'klassiske' forfatterskaber står i centrum, for det er dem, der læses i gymnasiet, og det er frem for alt gymnasiet, vi uddanner til. Det er det rene gøgl at foregive noget andet. Eventuelle specialiseringshensyn hører i grunden ikke hjemme i diskussionen af en eksamensordning. Men derom mere lidt senere. Erhvervsdueligheden ligger også til grund for det *andet princip*. Men mens det første princip handlede især om indhold, handler dette om *eksamensformen* til den store afsluttende eksamen. Der findes ikke eksamensformer, der kan 'efterligne' virkelighedens verden nøje; presset op til eksamen vil til enhver tid være større end på noget andet tidspunkt, simpelthen fordi der skal foregå en vurdering. Men man kan og må arbejde med en rimelig tilnærmelse, og, nok så væsentligt, kravene til eksamen vil altid smitte af på det daglige arbejde. Hvis man har en eksamensform, hvor man på få sekunder eller minutter skal samle en bestemt stofmængde i hovedet og derefter fremlægge den, animerer det til en bestemt adfærd; har man eksamensformer med længere forberedelse, animerer det til en anden; har man eksamensformer med bestemte

muligheder for anvendelse af hjælpemidler, giver det atter nye adfærdsformer.

Det er altså også et erhvervsduelighedsproblem. Har man med fag at gøre, der kræver stillingtagen her og nu, eller findes der i faget aspekter, der ikke tolererer, at man lige skal hjem og lave et opslag i det relevante værk (hjertelæger?), må kravet til eksamen være præsensviden. Hvis den normale fagudøvelse derimod muliggør forberedelse og dermed nuancering af ens tanker, bør man undgå den slags revolvereksamener.

Efter mine begreber bærer det, i fag som de klassisk filologiske med deres gymnasieerhvervsflade, til den nødvendige konklusion, at man skal lave eksamener med forberedelse, der tvinger eksaminanden til at lære sig at konsultere bøger og alle andre tænkelige hjælpemidler (inklusive i grunden mennesker) og strukturere sin fremstilling organisk. Hvis man ved, man til eksamen må gebærde sig sådan, skal man være dum for ikke at arbejde sådan til daglig, og da man skal arbejde sådan i sit erhverv sidenhen, hænger argumentet sammen. De nøjere detaljer kan man diskutere senere: princippet må stå fast.

Det *tredje princip* er et vaskeægte traditionelt begrebspar: *mulighed* og *nødvendighed*. Det er det område, der mest egner sig til diskussion, for der kan ikke kræves mere af de studerende, end de kan yde, selv om vi kan se, der er en faglig nødvendighed i det, og der kan heller ikke kræves mere af lærerne, end de kan yde. Der er en øvre grænse for, hvad der kan forlanges af selvstudium, og eksamensordningen kan ikke rumme absolutte krav om bestemte ting, som der ikke kan ydes undervisning i. Men det giver vel så meget sig selv, at der ikke er grund til at udbrede sig mere om det.

Enhver kan gennemskue mine opstillede principper som nogle, der med sikkerhed vil forsvare tankerne bag de bestående eksamensordninger. Jeg vil have store afsluttende eksamener med lange forberedelsestider, og helst i så megen frihed som muligt; jeg er ikke tilhænger af at fragmentere faget i et utal af skriftlige arbejder.

Men der er nogle ting, jeg finder kan gøres bedre, og jeg mener, at de kan udledes af de ovenstående principper, eller af varianter af dem. I et vist omfang er mine forslag også dikteret af den nye bekendtgørelses krav om, at man kan tage 'små' enheder fra andre fag og indbygge dem i sit eget. Vi har godt af den tværfaglige kontakt, det ville give os at kunne tilbyde i det mindste *nogle* ting, der kan indbygges på den måde i andre fag, og det ville også

skæppe lidt i kassen for studietrinstilvækster (som vist nu hedder noget andet, men er noget nær det samme).

Mit første forslag vedrører den undervisning, der introducerer til faget. I øjeblikket har vi af den slags måske navnlig tre typer undervisning:

1) de introducerende tekstlæsningsforløb, der bringer folks læsefærdighed op på et højere niveau og samtidig giver et vist overblik over, hvilke teksttyper vi arbejder med (i alle fald *jeg* mener, man bør læse flere typer tekst);

2) introduktion til studiet, der giver basis for periodisering af oldtiden, hovedtræk af tekstkritik, og hjælper i gang med at bruge bibliotekerne; og

3) undervisningen i historie og samfundsforhold.

I Odense, hvor jeg har arbejdet i adskillige år, har de en udmærket eksamen i slutningen af det forløb, der hos dem svarer til 'introduktion til studiet'; den består i at teste, om folk har vænnet sig til at bruge håndbøger og andet, der er til rådighed på institutbiblioteket. Den falder i slutningen af første semester og signalerer således, at faget forventer, at man har haft sin gang på institutbiblioteket og har lært sig at bruge det. Jeg mener, vi bør have en sådan eksamen.

Det kunne vi få isoleret, men jeg tror, den kan udbygges til en større blok. Vi kunne genindføre det, der i Madvigs dage held 'encyklopædi' - en systematisk gennemgang af historie og samfundsforhold, litteraturhistorie, religionshistorie osv. Man kunne f. eks. tænke sig, at noget af de første tre à fire semestre medgik til noget i den retning:

1. semester: det kendte kursus i introduktion til studiet, med håndbogseksamen;

2. semester: historie og samfundsforhold i det ene sprogområde,

3. semester: historie og samfundsforhold i det andet og et kursus i religion/filosofi og/eller litteratur/litteraturkritisk (herunder tekstkritisk) metode; og

evt. 4. semester: det, der ikke blev plads til i 3. semester (måske et kursus i metrik).

Ved at indføre mødepligt i op til 80% af hvert enkelt kursus kunne man stadig nøjes med at lave én skriftlig prøve i hele komplekset fra 2. til 4. semester. Et kursus af denne art, navnlig da hvis afholdt af flere forskellige lærere, ville være en god støtte i forsøget på at få det under første princip formulerede krav om fagligt overblik. I øjeblikket har vi normalt ikke overblikskurser i religion og filosofi

eller litteraturkundskab - og vi kunne godt bruge det. Disse kurser kunne samlet såvel som enkeltvis let indpasses i andre fags struktur og derved give os den ønskede 'bonus'.

Man kunne argumentere for, at vi helt kunne undvære en skriftlig prøve i encyklopædi, hvis vi indfører mødepligt. Men der er andre grunde til, at de studerende må lære at *skrive*. For som udtryk for et princip, der er beslægtet med erhvervsduelighedsprincippet, og også delvis er erhvervsduelighedsprincippet, skal de studerende lære at formulere sig skriftligt i stadig længere tekstmasser, til de til sidst skal skrive deres speciale. I øjeblikket skriver de studerende kun to skriftlige opgaver, historie og samfundsforhold tidligt i forløbet og siden formidlingsopgaven; og det er ikke nok. For at kunne skrive et speciale uden skriveskræk og overblikproblemer må man have mere at gøre godt med.

Jeg foreslår derfor, at en sådan, større tekstlig eksamen skabes. Mulighedsprincippet forbyder, at der fyldes mere på eksamensbestemmelserne, og vi må derfor skære; nødvendighedsprincippet udelukker dette: der er allerede fjernet mere end godt er. Vi må derfor give tilbage til nødvendigheden, hvad vi tager af hensyn til muligheden; mit forslag er, at vi laver en skriftlig eksamen, der består i, at man oversætter en vis tekstmasse og får den modregnet i sit pensum til afsluttende eksamen på kandidatuddannelsen i en faktor på f. eks. 1 til 4. Hvis man oversætter en tale af Demostenes på 10 sider, får man godskrevet 40 sider i pensum under Demosthenes eller attiske talere eller hvad det nu er, teksten skal godskrives under. I tilgift til selve oversættelsen skal der skrives indledning og annotering af teksten. Det er en god øvelse, jeg har selv lavet flere af den slags arbejder (et af dem står her i dette nummer af *Agora*), og man lærer utroligt meget af den.

Man får således en god forberedelse til specialet i form af udarbejdelsen en længere tekst, man selv skal have overblik over. Som sidegevinst får man også en god forberedelse til de skriftlige prøver i sprog, for der er ikke meget, man lærer så meget af, som at oversætte en tekst. Det de første, rent interne gevinster. Der er to til.

Den første gevinst falder ind under erhvervsdueligheden. Vi kan ikke undlade at tvinge vore studenter til at lære at oversætte tekster på denne måde. Det er ikke nødvendigvis noget, der kommer af sig selv, og jeg vil tro, der er mange, der aldrig har prøvet at oversætte en tekst, fordi de tror, de ikke kan, men som godt kunne. Tekster bør oversættes både til brug i undervisningen i

oldtidskundskab og historie mm. og for at tjene den bredere læsende offentlighed: vi må uddanne folk, der ved, de kan.

Der ligger netop den anden gevinst. Sådanne oversættelser er tjenlige ikke bare til eksamensbrug og -træning, men kan rimeligvis også bruges i det virkelige liv. Man vil indvende, at kun små tekster vil kunne oversættes efter de omregningstakster, jeg har antydnet ovenfor. Men man kan jo sætte flere studerende sammen om det konkrete projekt, og så kan man pludselig oversætte endda betydelige tekstmasser; ja, man kan formulere hele projekter for oversættelse. Jeg har i længere tid haft et noget slumrende projekt kørende med Karen Rørby; hun oversætter Gortynloven, jeg Strabon, Polyb og Aristoteles mm. om Kreta, og Ostenfeld og jeg selv er ved at sætte gang i et projekt, der med tiden skal oversætte hele Plotin - hvorfor ikke lade en eller flere studerende koble sig på det projekt med denne eksamen for øje? Man kunne tilbyde hold på fire studerende og derved, at de kunne få en vejleder koblet på - for at sikre en høj kvalitet af mere ambitiøse projekter. Der er bjerge af tekster, der kunne fortjene at oversættes; vi har i øjeblikket ikke engang en moderne Thukydid! (Ikke at jeg ville tilråde et sådant projekt til en enkelt eller et team af studerende.) Indvender man, at de fleste af disse tekster aldrig ville blive trykt, svarer jeg, at vi da bare laver en database af oversatte tekster, hvis 'katalog' offentliggøres relevante steder - og så kan folk rekvirere de fornødne udskrifter.

For lige kort at applicere det sidste princip også: der er ingen god virkelighedsrelation mellem den bestående versions-eksamensform og det arbejde, kandidaten siden skal udføre. Ingen fornuftig person ville sætte sig hen og oversætte en tekst på fire eller fem timer uden hjælpemidler af enhver art.

For mig at se er der ingen gode argumenter imod, kun gode argumenter for.

Så meget om mine to konkrete overvejelser. Jeg håber meget, at de vil få en god modtagelse blandt folk på instituttet, og jeg håber, det vil være muligt i god samdrægtighed at nå ikke bare til versioner af disse forslag, men til en hel og helstøbt ny eksamensordning.

Som Ole Thomsen mere end antydede i sin tale til Bepi, som er trykt i dette nummer af *Agora*, 'spænder O&M's kollegium vidt ideologisk og karaktermæssigt', og det er ikke nemt at formulere et sæt betragtninger om faget, som alle kan være enige i - og føjer man studenterne til, er sagen ikke just blevet lettere. Men ét dokument skal laves og dække nogenlunde alle synspunkter og muligheder:

eksamensordningen. Det er det eneste dokument, der fortæller os selv, hvad vi er, og hvordan vi ønsker, at vi skal arbejde. Deltager man ikke i den diskussion, der skal til for at skrive den nye eksamensordning, har man i princippet afskåret sig muligheden for at kritisere den senere, hvis da det, man siden har at indvende, kunne forudses, da ordningen blev skrevet. Det er ikke muligt at komme alle synspunkter i møde, men der er ikke synspunkter, der trives på baggrund af den rene autoritet - dette er en demokratisk proces. Hvis ikke vi kan gennemføre den, har vi ikke fortjent det universitære demokrati, der trods alt er os tilstået endnu.

Jeg nærer god tiltro til, at det kan lade sig gøre. Man må naturligvis udvise demokratisk tolerance, og det må ikke blive nødvendigt at ligefrem undertrykke mindretal. Den eksamensordning, vi har, er for indholdets vedkommende, dvs. for begrebet om fagets struktur, ikke meget problematisk. Vi kan sikkert få en mere heftig diskussion af eksamensformerne. Men det ville ikke klæde os, ville være nok et søm i vor ligkiste, hvis vi ikke kunne snakke os frem til et godt og funktionelt resultat.

Som formanden for folketinget siger: God valgkamp!, når han opløser folketinget før valg, vil jeg - uden sammenligning i øvrigt - sige: God diskussion!

Af: Plutark, Om stoikernes selvmodsigelser

oversat af Simon Laursen.

Plutark, som vil blive flere bekendt i indeværende semester, var af filosofisk overbevisning en såkaldt 'mellemplatoniker', og imellem hans skrifter er der traktater imod både epikuræerne og stoikerne. Det følgende er en oversættelse af en del af hans afhandling 'Om stoikernes selvmodsigelser'; den oversatte del rummer de tekststeder, jeg skulle bruge til mit foredrag i fællesugen i foråret, der jo udkommer sammen med de øvrige foredrag i Themata i løbet af efteråret.

Oversættelsen er ikke færdigpuleret, men er, såvidt jeg kan se, pålidelig nok. Måske jeg selv, måske en anden, måske jeg selv og en anden ved lejlighed får oversat resten med passende indledning. Som teksten fremstår nu, er den et selvstændigt talende eksempel på, hvordan man ofte får fragmenter fra Khryssippos' egne skrifter, og hvordan Plutark kunne bruge dem. Det er, som hvis man brugte bibelcitater på denne måde: 'Judas gik hen og hængte sig' - og 'Gå du hen og gør ligeså'. Eller det må vi formode, for vi har ikke Khryssippos' skrifter komplet.

38. Det er navnlig mod Epikur, han kæmper, og mod dem, der forsøger at fjerne forsynet fra de tanker, ^{1051e} vi gør os om

guderne; at de gør godt og er venlige mod menneskene. Det har de skrevet og sagt mange steder, så det er overflødigt at citere dem *** og at antage som grundlæggende erkendelse, at guderne alle er gode - se bare, hvad jøderne og syrerne tænker om guderne, se bare digternes værker, hvor fulde de er af gudfrygtighed. Der er så at sige ingen, der tænker sig, at gud kan gå til og er blevet skabt. For nu at lade alle andre unævnt, skriver Antipater fra Tarsos i sin 'Om guderne' ordret følgende:

Før vi går i gang med fremstillingen for alvor skal vi kort gennemtænke den tanke, vi har om gud. ^{1051f} Gud tænker vi os jo som et saligt, uforgængeligt levende væsen, der handler vel mod menneskene.

Efter kort at have gjort rede for hver af disse ting siger han som følger:

Og alle mener jo da, at de er uforgængelige.

Følgelig er Khrysispos ikke en af 'alle' efter Antipaters mening - for han mener at ingen af guderne er uforgængelig på nær ilden; de er alle ^{1052a} sammen blevet til og skal gå til grunde. Det siger han, så at sige, overalt. Lad mig anføre et citat fra tredje bog af 'Om guderne':

... efter en anden redegørelse: for nogle siges at være blevet til og skulle gå til grunde, andre ikke at være blevet til - og det er mere i overensstemmelse med naturen fra begyndelsen at have gjort opmærksom på dette. For solen og månen og de andre guder, som man kan forklare på en tilsvarende måde, er blevet til; kun Zeus er evig.'

Og han fortsætter længere fremme:

Noget lignende må vi sige om forfald og dannelse, både om guderne i almindelighed og om Zeus: *de* er forgængelige, *hans* dele er uforgængelige.

Hertil vil jeg endnu føje et par detaljer af det, som Antipater siger ^{1052b}:

Alle de, der fjerner det velgørende fra guderne, knytter sig delvis til vore modstanderes opfattelse. På samme måde er det også med dem, der mener, at de [guderne] har del i tilblivelse og tilintetgørelse.

Hvis nu den, der mener, at guderne er forgængelige er lige så urimelig som den, der ikke mener, at de er udtryk for et forsyn og elsker menneskene, er Khrysispos faldet igennem på samme måde som Epikur. For Epikur berøver guderne det velgørende,

Khrysisippos det uforgængelige. 39. Ja, i tredje bog af 'Om guderne' siger Khrysisippos følgende i forbindelse med problemet, at de øvrige guder tager næring til sig:

De øvrige guder ernærer sig på lignende måde og holdes vedlige af denne ernæring; kun Zeus og kosmos ... på en anden måde ^{1052c} *** bruges op og bliver til af ild.

Her gør han det helt klart, at alle guderne ernærer sig på nær kosmos og Zeus - men i første bog 'Om forsynet' siger han, at Zeus vokser, indtil han bruger alt op på sig selv:

Eftersom døden er en adskillelse af sjælen fra legemet, og kosmos' sjæl ikke udsondres men vokser vedvarende, indtil det har brugt stoffet op på sig selv, kan man ikke sige, at kosmos dør.

Hvem kan dog sige noget mere selvmodsigende end den, der snart siger, at den samme gud vokser, snart at han ikke indtager næring? Og det er ikke engang noget, man må slutte sig frem til - han har skrevet det tydeligt selv i samme bog ^{1052d}:

Kun kosmos siges at være selvtilstrækkeligt på grund af, at kun det har alt, hvad det behøver, i sig selv, og det næres af sig selv og vokser, idet delene forandrer sig indbyrdes til hinanden.

Det er altså ikke kun ved i de *førstnævnte* værker at sige, at alle guderne på nær kosmos og Zeus tager næring til sig, og i de *dernæst* citerede at sige at også kosmos tager næring til sig, at han modsiger sig selv; i endnu højere grad gør han det, fordi han siger, at kosmos ernærer sig af sig selv. Det modsatte var rimeligt: at kun dette ikke vokser, siden det har sit eget henfald som ernæring, men at der bliver de øvrige guder et tilskud og en vækst til del, når de ernæres udefra, at det snarere er dem, kosmos bruges op på, hvis det da er tilfældet, at *det* altid tager noget fra sig selv, ernæres fra sig selv, mens *de* får ernæringen fra det. ^{1052e} 40. For det andet rummer så tanken om guderne det lykkelige og salige og selvopfyldende. Derfor får Euripides også ros for at have sagt (Herc. 1346):

Thi gud har ej behov, om han er *rigtigt* gud,
og alle dine ord er ufrom digters snak.

Men Khrysisippos siger jo, i det citerede, at kun kosmos er selvtilstrækkeligt på grund af, at det alene har alt, hvad det behøver, i sig. Hvad følger nu af, at kun kosmos er selvtilstrækkeligt? At hverken solen er selvtilstrækkelig eller månen eller nogen anden af

guderne. Og hvis de ikke er selvtilstrækkeligt, kan de vel ikke være lykkelige og salige! 1052f

41. Han mener, at fosteret ernærer sig naturligt i maven ligesom en plante; når det fødes, køles og hærdes *pneuma*'et (1) af luften, og det ændrer sig og bliver til et levende væsen - hvorfor det ikke er helt ved siden af, at 'sjælen' kaldes 'psyke' ud fra 'kølingen' [yu'xi"]. Men samtidig mener han også, i modstrid med sig selv, at sjælen er en mindre fortættet og mere findelt *pneuma* end den blotte 'natur'. 1053a For hvordan kan noget findelt blive til af noget tætpakket ved en nedkøling og fortættelse? Og hvad der er væsentligere, hvordan kan han, når han angiver, at det besjælede bliver til ved en nedkøling, mene, at solen er besjælet - solen, som er af ild og blevet til ved, at det uddampede forandrer sig til ild? Han siger jo i første bog af 'Om naturen':

Ildens forandring er som følger: via luft forandrer den sig til vand, og idet jord skiller sig ud deraf, damper der luft ud. Idet luften bliver finere i struktur lægger æteren sig rundt om i ring, og stjernerne antændes sammen med solen ud fra havet.

Hvad er dog antændelse mere modsat end nedkøling og udskillelse end fortættelse? 1053b Noget frembringer vand og jord af ild og luft, andet forvandler det, der er vådt og jordagtigt, til ild og luft. Men alligevel gør han snart antændelsen, snart nedkølingen til begyndelse af besjæling. Og dertil kommer, at når der sker en ekpyrosis (2) siger han, at det lever helt igennem og er et levende væsen (3), men når det så atter begynder at slukkes og fortættes, forvandles det til vand og jord og det, der er legemligt af art. Han siger i første bog 'Om forsynet':

For når kosmos helt igennem bliver ildagtigt, er det netop også sin egen sjæl og ledende organ - men når det så, efter forandringen til noget vådt <og jordagtigt> (4) og den deri tilbageblevne sjæl, på en eller anden måde forandres til legeme

¹ 'Pneuma' var den substans, stoikerne mente 'bar' tingenes struktur; f. eks. bestod mennesket sjæl af *pneuma*.

² ἐκπύρωσις, 'gennemgribende forbrænding' er en fase i universets udvikling, hvor de forskellige grundstoffer, luft, vand og jord (og 'empirisk' ild) forvandler sig til den grundlæggende, intelligente form for ild, som udgjorde verdens struktur og som stoikerne identificerede med Zeus.

³ Pohlenz, udgiveren, foreslår en læsemåde, der må oversættes 'at kosmos lever helt igennem og et besjælet væsen', men man kan godt forestille sig, at Plutark er lidt upræcis her og tager det for givet, at man forstår, der er tale om kosmos.

⁴ Ordene 'og jordagtigt' er tilføjet af Pohlenz, sikkert med rette.

og sjæl, så det består af disse ting, har det en anden funktionsmåde. 1053c

Her siger han da vist klart, at ved ekpyrosis forvandler også det ubesjælede i kosmos sig til det besjælede, og sjælen giver efter igen ved slukningen og bliver våd, idet den forandrer sig til noget legemligt af art. Det virker tåbeligt, at han med nedkølingen snart gør besjælede væsener af ting, der ikke kan sanse, snart forandrer størstedelen af kosmos' sjæl til ubesjælede væsener, der ikke kan sanse. Selv uden disse problemer står hans redegørelse for sjælens tilblivelse i modstrid med hans egen lære. For han siger, at sjælen bliver til, når fosteret fødes, idet pneuma forandres ved nedkølingen ligesom ved en hærtningsproces, 1053d men hans bevis på, at sjælen er blevet til og er det senere produkt, er frem for alt, at børn ligner deres forældre på karakter. Modsigelsen her er åbenlys: for det er ikke muligt, at sjælen får dannet sin karakter før undfangelsen, siden den bliver til efter denne - ellers vil konsekvensen være, at før sjælen bliver til, er den en *quasisjæl*, dvs. at den både er i kraft af ligheden med en sjæl, og ikke er, på grund af at den endnu ikke er blevet til. Og hvis nogen siger, at sjælene forandrer sig i deres tilblivelse, idet ligheden ligger i komponenternes blandingsforhold, ødelægger han argumentet for, at sjælen er blevet til: for så kan det også lade sig gøre, at sjælen, uden at være blevet til, forandres ved sin indtrængen i kraft af blandingen af ligheden. 1053e

42. Luften kalder han snart opadstræbende og let, snart hverken tung eller let. I anden bog af '*Om bevægelse*' siger han, at ild, for så vidt den er vægtløs, er opadstræbende, og at luft forholder sig på en dermed beslægtet måde, idet vand i højere grad lægger sig til jord og luft til ild. Men i '*Fysiske kundskaber*' hælder han til den anden opfattelse, at luft hverken har tyngde eller lethed i sig selv.

43. Han siger, at luften er mørk af naturen, og han bruger dette faktum som bevis på, at den også er oprindeligt kold - for det mørke ved den er modsat klarheden i ilden, det kolde ved den er modsat varmen i ilden. 1053f Skønt han fremsætter dette ivrigt i første bog af '*Fysiske problemer*', siger han i værket '*Om holdninger* (1)', at holdninger intet andet er end luftformer:

For af disse holdes legemerne sammen, og den sammenholdende luft er årsag til, at hver af de ting, der holdes sammen i holdning, er, som den er; det er luften, man kalder 'hårdhed' i jern, 'tæthed' i sten, 'hvidhed' i sølv. 1054a

¹ 'ἔξις', lat. habitus, da. 'holdning', er et stoisk ord for konstant struktur.

selv om dette rummer megen tåbelighed og selvmodsigelse. For hvis den forbliver, som den er af naturen, hvordan kan så det sorte i noget, der ikke er hvidt, blive til hvidhed, det bløde i noget, der ikke er hårdt, blive hårdhed, eller det løst strukturerede i noget, der ikke er tæt, blive tæthed? Og hvis den fremstår og tilpasser sig i blandingsprocessen, hvordan kan man så sige, at den er 'holdning' eller 'kraft' eller 'årsag' til de ting, som den kontrolleres af? Den slags ting sker med det, der påvirkes, ikke med det, der påvirker, og det er ikke noget, der holder sammen på noget, der gennemgår en sådan forandring, men noget særdeles svagt, siden det mister sine egne egenskaber i forandringsprocessen. Ikke desto mindre hævder de overalt, at stoffet er et i sig selv inaktivt og ubevægeligt substrat for kvalitetene, og at kvalitetene er pneuma-former og luftformede spændinger ⁽¹⁾, 1054b og at de skaber art og form i hver af de ting, som de måtte gå ind i, og som er dele af stoffet. Det kan de ikke sige, når de antager, at luften af naturen er af denne særlige art: for idet den er holdning og spænding, vil den gøre hvert enkelt legeme sig selv lig, så det bliver sort og blødt. Men hvis den i sin blanding med dem antager modsatte former af, hvad den har af naturen, er den på en måde stoffets stof, og ikke årsag eller kraft.

44. At det tomme rum uden for kosmos er uendeligt, og at det uendelige hverken har begyndelse eller midte eller ende, har han ofte sagt. Og med denne tanke fjerner de frem for alt det nedadrettede fald, som atomet ifølge Epikur har som sin iboende bevægelse, siden der ikke er en relation i det uendelige, 1054c i forhold til hvilken man kan tænke sig, der sker noget opad eller nedad. Men i fjerde bog '*Om muligheder*' antager han, at der findes en slags midtpunkt eller centrum, og siger, at dér findes kosmos. Citatet er som følger:

Derfor mener jeg også, i forbindelse med kosmos, at det kræver en god forklaring, hvis man vil sige, at det er forgængeligt. Ja, jeg mener endda snarere, at det forholder sig som følger: ... (2) Og også bestemmelsen af placeringen [af kosmos] kan give et stort bidrag til dens quasi-uforgængelighed, nemlig ved at være i midten: for hvis man tænkte sig den andetsteds, ville destruktionsen i høj grad ramme den.

Og lidt senere igen: 1054d

¹ 'τόνοι ἀερώδεις', 'spænding' er den måde, hvorpå 'pneuma' holder tingene strukturerede.

² Der er god grund til at mene, at Plutark her springer et godt stykke over i citatet. Der er næppe tale om et længere udfald af overleveringsmæssig karakter.

Sådan er jo også det, der er til [ἡ οὐσία], netop til evig tid i besiddelse af det midterste område, idet det just er sådan artet, at det <også> på anden måde, men også på grund af dette forhold ikke er modtageligt for destruktion, og derfor er evigt.

Alt dette rummer én lysende klar og åbenbar modsigelse, når han efterlader et midtpunkt og et centrum i det uendelige; men der er en anden, mindre tydelig men mere tåbelig end denne. For når han mener, at kosmos ikke ville forblive uforgængeligt, hvis det var tilfældet, at det lå et andet sted i tomrummet, er det klart, at han er bange for, at der skal opstå en opløsning og destruktion af kosmos, 1054e fordi komponenterne af det, der er til [τῆς οὐσίας] bevæger sig mod centrum. Det ville han ikke være bange for, hvis han ikke mente, at legemernes naturlige bevægelse er fra alle sider ind mod centrum, ikke af det, der er til, men af det rum, der omgiver det, der er til. Om det problem har han ofte udtalt, at det er umuligt og unaturligt; for der er, siger han, ikke nogen relation i det tomme rum, hvorved legemerne føres snarere herhen end derhen, og det er dette kosmos' opbygning, der er årsag til bevægelsen i de ting, der bøjer mod centrum og midten fra alle sider. Hertil er det nok at forelægge et citat fra anden bog 'Om bevægelse'. Efter en indledning, hvor han siger:

Kosmos er et fuldstændigt legeme, 1054f men kosmos' dele er ikke fuldstændige, fordi de forholder sig på en bestemt måde til helheden og ikke eksisterer for sig selv,

og efter at have gennemgået problemerne ved dets bevægelse og have fastlagt, at det af naturen bevæger sig imod sin egen sammenhængende tilstand og sammenhold i kraft af alle sine dele, ikke imod sin opløsning og sønderbrydning, har han føjet dette til:

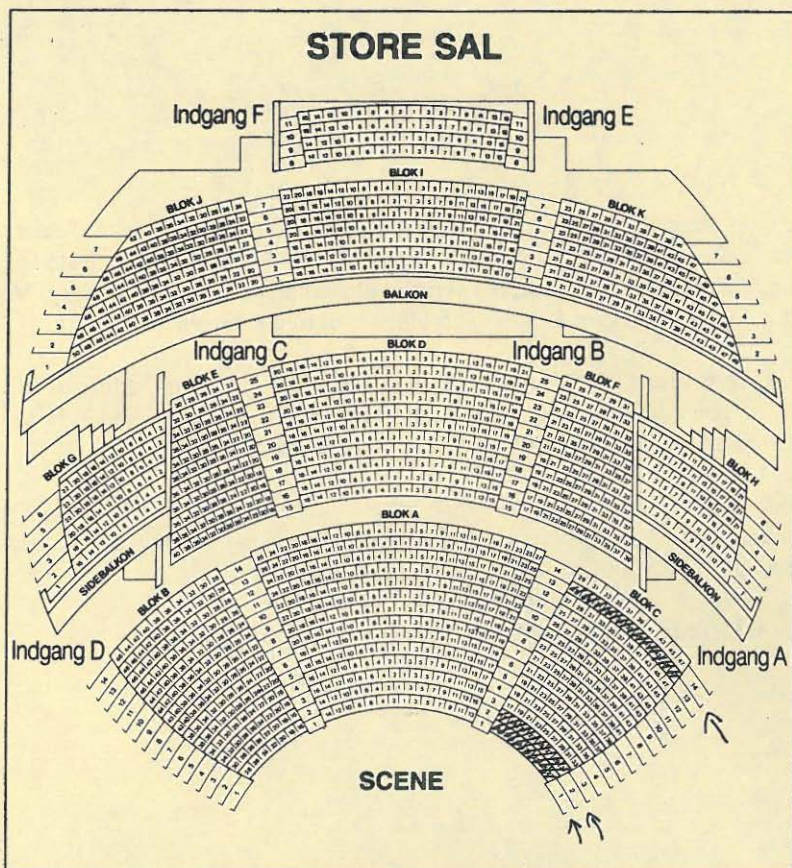
Og idet altet tenderer og bevæges imod sig selv på denne måde, og dets dele har denne bevægelse i kraft af legemets natur, er det sandsynligt, 1055a at alle legemers primære naturlige bevægelse er mod kosmos' midte. Kosmos som sådan bevæger sig mod sig selv, dets dele i deres egenskab af dele deraf.

Nå, kunne man sige, min gode mand, hvad er der dog sket, siden du kan glemme disse ord og angive, at kosmos, om ikke det tilfældigt optager midtpunktet, er opløseligt og forgængeligt? For hvis det til enhver tid har den natur at bøje ind mod sin egen midte og dets dele at stræbe ind mod dette fra alle sider, hvor det så end skulle blive flyttet hen i det tomme rum, vil det forblive uforgængeligt og unedbrydeligt. 1055b Hvad der nedbrydes og spredes, undergår jo dette

ved en udskilning af hver af delene og en opløsning fra det, der flyder unaturligt, imod det sted, hvor delen har hjemme. Med den overbevisning og påstand, at et kosmos anbragt et andet sted i det tomme rum vil blive omfattet af en total destruktion, med det forsøg på følgelig at finde en midte i det uendelige, der af naturlige grunde ingen midte kan have, opgiver du jo de der 'spændinger' og 'sammenhold' og 'tendenser' som helt ude af stand til at garantere [kosmos'] overlevelse, og lægger hele grunden til denne forbliven på fastlæggelsen af stedet. Men hvorfor egentlig det? Du føjer jo selv følgende til det, du først har sagt, som om du har den ene ambition af modbevise dig selv:

På samme måde som hver enkelt af delene bevæger sig, sammenvokset med resten, er det rimeligt at det også bevæger sig isoleret, *1055c* også hvis vi - for diskussionens skyld - antog, det befandt sig i et tomrum her i kosmos. For ligesom det ville blive bevæget fastholdt i systemet hvor som helst fra mod midten, vil det forblive i denne bevægelse, selv om der - for diskussionens skyld - pludselig skulle blive helt tomt omkring det.

Altså, en hvilken som helst del, omgivet af tomrum, taber ikke den drift, der fører den mod kosmos' midte, men hvis ikke tilfældet tilvejebringer midtpunktet for det, vil kosmos selv miste sin 'sammenholdende spænding', idet det, der er til, bevæger sig i forskellige retninger med dets dele. 45. Og alt dette indebærer godt nok store modsigelser mod redegørelsen for naturen, men *det* gør det netop også imod redegørelsen for gud og forsynet, at han ved at sætte de mindste af årsagerne op for disse fjerner det største, det mest majestætiske. For hvad er mere majestætisk end kosmos' forbliven og end det faktum, at det, som er, i endrægtighed holdes sammen med sig selv af sine dele? Men netop dette er et rent tilfælde ifølge Khryssippos. For hvis bestemmelsen af stedet er årsag til uforgængeligheden, og denne er sket ved et tilfælde, er altets overlevelse klart nok en opgave for tilfældet, ikke for skæbnen og forsynet.

Kludreklummen

Endnu engang er det lykkedes redaktionen,
omend helt klart ufortjent, ikke at få påtaler
for kludder i sidste nummer.

Redaktionen beklager.

Medea i Musikhuset

Rigtig mange har heldigvis vist interesse for at se Det danske Teaters opførelse af Medea i Musikhuset, fredag d. 14. oktober. De allerfleste lod også deres interesse udmønte i skriftlig tilmelding og kontant afregning! Vi har derfor nu i sikker forvaring 26 billetter til forestillingen.

Da vi rundede det magiske tal, der skulle til for at få reduktion på billetprisen, bliver denne altså 135 kr. De penge, man har til gode (45 kr. pr. billet) kan afhentes på O & M hos Grete Flarup.

Forestillingen starter kl. 20. Vi har billetter på 1. 2. og 13. række i blok C, ved indgang A. Vi mødes i Musikhusets foyer, så tæt ved indgang A som muligt kl. 19.30! I god ro og orden uddeles billetterne!

Vi ses, fredag d. 14 oktober, kl. 19.30 i Musikhusets foyer!

**PÅ OMSTÅENDE OVERSIGT
OVER MUSIKHUSET SES, HVORTIL
DER ER KØBT BILLETTER**

Nyhedsbrev

Center for Antikstudier
Aarhus Universitet

September 1994

Center for Antikstudiers første Nyhedsbrev blev meget vel modtaget. Det er vi glade for. Vi planlagde en kvartalsvis udsendelse af Nyhedsbrevet med en deadline i slutningen af måneden før Nyhedsbrevets udsendelse. Det vil vi holde fast ved, men det vil nok være praktisk med nogle nærmere retningslinier, fordi Centrets Nyhedsbrev er afhængig af temmelig mange faglige blades forskellige deadlines, og fordi vi gerne vil gøre vores nyhedsformidling så aktuel som mulig. Derfor: 1. Deadline for indsendelse af stof til Nyhedsbrevet aftales med redaktøren. Ellers gælder den i forrige Nyhedsbrev anførte deadline. 2. Aftalte deadlines er til for at overholdes. 3. Nyhedsbrevet er tænkt som det naturlige sted at annoncere arrangementer, forelæsninger og andre tiltag indenfor Centret. Den oplysende tekst desangående påhviler arrangørerne. 4. Nyhedsbrevets redaktør er taknemmelig for at få oplyst deadlines for de forskellige faglige blade, som offentliggør Nyhedsbrevet eller dele heraf.

Aktiviteter i september

Desværre har professor Keith Bradley af personlige grunde måttet aflyse sit besøg i Danmark i september måned. Det betyder at Centret må aflyse de planlagte forelæsninger den 7.9., 8.9. og 14.9. Til gengæld står det fast, at Dr. Simon Price, Oxford, forelæser den 21.9. kl. 15 over 'Enemies of the Roman Order: Magicians, Jews, and Christians' og den 28.9. kl. 15 over 'The Place of Religion: Rome under Augustus.' Begge forelæsninger foregår i Antikmuseet.

Som allerede meddelt i sidste nummer af Centrets Nyhedsbrev afholdes et forskeruddannelsesseminar fra den 23.- 25. september på Fuglsang med titlen Roman Identities. Professor Richard Saller (University of Chicago) deltager i stedet for Keith Bradley. Den officielle seneste tilmelding er 5.9. til Erik Christiansen, Historisk Institut, Aarhus Universitet, 8000 Århus C, tlf. 8942 2021, fax 8942 2047, hvortil også spørgsmål kan rettes. Tilmeldingen skal indeholde curriculum vitae, kort beskrivelse af forskningsområde og være affattet på engelsk.

Aktiviteter i oktober og november

5.10.1994, kl. 15: forelæsning ved Dr Allan Lund, München: Germanerideologi og Holocaust. (Arrangeret i samarbejde med Historisk Institut).

16.11.1994, kl. 15: forelæsning ved professor Ya'akov Meshorer, Jerusalem: Religious Symbols on Coins Struck in Palestine in the Hellenistic and Early Roman Period. (Arrangeret i samarbejde med Institut for Religionsvidenskab).

Begge forelæsninger finder sted i Antikmuseet.

Tid	Mandag		Tirsdag		Onsdag			Tid	Torsdag		
8 - 9			La.prosa BDL 323/114		La.prosa BDL 323/114			8 - 9	La.prosa BDL 323/230		La.p BDL 323/
9 - 10	GSK gr. JL 323/114		GSK gr. JL 323/122		GSK gr. JL 323/122	Gr.prosa EO 328/030		9 - 10	GSK gr. JL 323/230	Gr.prosa EO 323/230	GSK JL 323/
10 - 11	GSK gr. JL 323/114		Intr.OM BDL 323/122	Make- donien PGB	Hell. po. SL 323/214	Gr.prosa EO 328/030	Gr. ker. 700-500 LH	10 - 11	Cicero BDL 323/118		La.p SL 323/
11 - 12			Intr.OM BDL 323/122	Make- donien PGB	Hell. po. SL 323/214	Gr.poesi POJ 323/214	Gr. ker. 700-500 LH	11 - 12	Cicero BDL 323/118		La.p SL 323/
12 - 13			La. st. II POJ 323/222					12 - 13			
13 - 14	Gr.poesi POJ 323/214		Catul OT 323/222	Græske mønter NH	La.poesi SL 323/126		Introd. (ark.) HH	13 - 14	La. st. I POJ 323/214	Ant. fæstn. NH/IG	
14 - 15	Gr.poesi POJ		Catul OT	Græske mønter	La.poesi SL		Introd. (ark.)	14 - 15	La. st. I POJ	Ant. fæstn.	

Fra bestyrelsen

Centerbestyrelsen har holdt ét møde (den 15. juni) siden sidst. Herfra kan nævnes to konkrete ting: Johannes Glenthøj meddelte sin udtrædelse af bestyrelsen. Vi har foreslået Det humanistiske Fakultet at få Thoman Robinson (Toronto) og John Dillon (Dublin) hertil som gæsteprofessorer fjorten dage hver i 1995; begge er internationalt meget anskrevne eksperter i antik filosofi. Herudover havde vi en drøftelse af det kommende møde med Rektor om de to millioner fra Universitetets forskningsfond; men da dette møde afholdes den 23. august - altså efter redaktionsfristens udløb - kan der ikke oplyses noget konkret endnu.

Ittai Gradel:

Jeg er fra 1.9.1994 tilknyttet Center for Antikstudier i tre år som forskningsstipendiat. Jeg er cand. phil. i klassisk arkæologi og har de sidste tre år haft et kandidatstipendium ved dette institut. Det har jeg brugt til bl.a. at arbejde på en Ph.D.-afhandling i antikhistorie ved Oxford Universitet. Afhandlingen, som er ved at være færdig, er om romersk kejserkult i Italien. Jeg har ikke meget andet i hovedet for tiden end det, men vil senere vende tilbage her i Nyhedsbrevet med, hvad jeg har tænkt at udbyde af undervisning og andre tiltag indenfor Center for Antikstudier. Mit nuværende projekt har ledt mig til en mere generel interesse for romersk religion og religionshistorie; mit næste projekt falder således bredere indenfor romersk religions- og socialhistorie og vil forfølge nogle af de metodiske problemer og løse ender, jeg har strejfet i arbejdet med kejserkulten (bl.a. hvorledes religionsbegrebet egentlig forstås og anvendes i græsk-romersk kontekst).

I efteråret '93 var jeg medarrangør af en tværfaglig forelæsningsrække under Center for Antikstudier i 'Romersk religion.' Forløbet var særdeles velbesøgt og det synes oplagt at bygge videre på erfaringerne fra det. Dette efterår vil jeg sammen med Niels Hannestad stå for en øvelse 'Antikke fæstningsværker,' en sideinteresse, jeg glæder mig til at vide mere om.

Min vejleder i Oxford var Simon Price. Jeg kender ham og kan stå inde for ham: han er meget dygtig og afgjort værd at lytte til.

Meals in a Social Context

Fra den 30.8.-2.9.1995 planlægges afholdt et internationalt seminar under ovenstående titel under Center for Antikstudier i samarbejde med Hellenisme-initiatiet. Der er ved at blive rejst penge til formålet og de første invitationer er på vej ud. Hensigten med seminaret er at skabe større klarhed over det fælles måltid og dets rolle i såvel religiøs som verdslig sammenhæng. Hovedvægten ligger på måltidets deltagere, dets funktion mht at skabe, ændre eller bekræfte en given orden, samt på de fysiske rammer for måltidet. Arrangører, Inge Nielsen og Hanne Sigismund Nielsen.

Næste nyhedsbrev

udkommer i december med deadline 20.11.1994.

Henvendelse til Centerbestyrelsens formand:

Erik Christiansen
Historisk Institut
Aarhus Universitet
8000 Århus C
Tlf: 8942 2021

eller

til Nyhedsbrevets redaktør:
Hanne Sigismund Nielsen
A. F. Kriegers Vej 5 D
2100 København Ø
Tlf./fax 3142 1686